

Andrej Komel pl. Sočebran.

(Posnetek po Komelovem opisu svojega življenja.)

Kdo je mar?
Ta pogumni korenine
Je slovenski oratar!

Koseski.

Moža plemenitega ne le po imenu, ampak tudi po značaju, kaže danes „Dom in Svet“ dragim bralcem. Odevala ga je vojaška suknja, a pod njo je bilo junaško srce, bilo je za dom in cesarja. Komel je bil zvest Bogu, udan svojemu vladarju, gorel je za svoj narod: s tem smo kratko označili vse njegovo življenje in delovanje. V nekaterih črticah podajemo tukaj posnetek iz lastnoročnega obširnega življenjepisa, kakor nam ga je poslal iz Gradca prijatelj Komelov, gsp. Franč. Hrašovec, c. kr. okrajni sodnik v pokoj.

Andrej Komel pl. Sočebran se je porodil dne 3. vinotoka l. 1829. v Solkanu, v prijazni in narodni vasi tik Soče pri Gorici. Oče Anton in mati Katarina nista bila imovita, a bila sta pridna in varčna; bogoljubno sta vzgajala dvanajstero svojih otrok. Ko je mali Andrej neko-

„DOM in SVET“ 1894, št. 1.

liko odrasel, pasel je kravo in gonil veliki meh v očetovi kovačiji. V šolo je hodil v jedno uro oddaljeno Gorico in tukaj tudi dovršil l. 1848. dveletno učiteljsko izobraževališče. Poslušal je na ondotnem modroslovju predavanje iz slo-

venščine pokojnega ravnatelja ga.

Premrova.

V samostanu pri očetih frančiškanih se je učil igrati na glasovir, in leta 1848. so ga namestili kot stalnega orglavca v župni cerkvi v Solkanu, kjer je opravljal tudi službo občinskega tajnika.

Tistega leta vnela se je na Laškem vojaska; Avstrija je potrebo-

vala mnogo vojakov, ker so jo nadlegovali mnogi sovražniki. Leta 1849. sta bila brata Miha in Andrej pozvana k naboru. Andrej videč, da bi utegnili Miho potrditi k vojakom, stopi pred komisijo ter poprosi, naj bi brata, izučenega in spretnega kovača, oprostili, njega

Glava „belvederskega Apolona“ v Vatikanu.

pa, četudi šibkejšega, vzeli v vojake. Res so odpustili brata domov, Andrej pa je postal vojak. Z drugimi novinci je odrinil v Oglej, kjer so se vežbali za vojsko. Uvrstili so ga v 20. kompanijo.

Prve dni meseca velikega travna leta 1849. odide ves bataljon proti Ptujju na Štajersko in se tam utabori; poslednje dni istega meseca pa mahne proti Ormožu in okolici Velike Nedelje.

Na patrolovanju proti ubežnim huzarjem je bil Andrej lahno ranjen na levo roko. Duhovi na Ogorskem se niso bili še pomirili, uporne čete so se zopet zbrale: zato je hitel naš bataljon z vso silo proti Komarnu (Komorn) in potem oblegal to trdnjavo z drugimi četami vred. Andrej Komel pa je po dohodu v tabor moral zapustiti 20. kompanijo in oditi k 5. bataljonu v Trst. Na potu je obiskal v Ljubljani gosp. Navratila, sedanjega ravnateljskega predstojnika najvišjega sodišča, nekdanjega urednika „Vedeževega“.

Ker so napravljali Ogri naši Avstriji hudo preglavico, porabili so Sardinci to ugodno priliko in pritisnili k bregu v Istriji. Avstrijska 30. kompanija pa, v katero je bil Komel uvrščen, zasedla je Primorje pri Bujah, in sardinska mornarica se je umaknila proti Benetkam, ko je spoznala, da ne more h kraju.

Uporniki na Ogorskem in Laškem so bili srečno premagani. Sklenil se je meseca velikega srpana l. 1849. mir, in vojaki so prišli domov. Komela pa je pozval feldmaršallajtenant baron Weigelsberg, vojaški poveljnik v Vidmu, za vzgojitelja in učitelja svojemu sinu. A ne dolgo potem so ga postavili za učitelja vojaške odgojilnice v Čedadu (Cividale).

Dné 17. kimovca leta 1849. je bil Andrej imenovan narednikom pri pešpolku Veliki knez Mihael št. 26. Sedaj se je začelo zanj prosteje življenje in mogel je nadaljevati svoje izobraževanje. Naročil se je na „Slovenijo“, — „Novice“ in „Vedeža“ je že preje dobival — kupoval si knjige nemške in slovenske: tako je kmalu imel knjižnico blizu 400 zvezkov. Nabavil si je tudi glasovir ter učil gojence v petju, katero je bilo uvedeno v nauk po njegovem predlogu. Učil je gojence vojaških in

rodoljubnih pesmij; v nedeljo in praznik pa je orglal pri sv. maši, ko so gojenci peli.

Dné 25. prosinca l. 1851. so ga imenovali polkovnim kadetom, ko je prebil predpisani kadetski izpit. Leto pozneje so ga premestili v vojaško vzgojevališče v Bergamo na Lombarskem, kjer je bil razredni učitelj v 4. razredu in dobival tudi boljšo plačo. L. 1855. pa so premestili vzgojevališče iz Bergama v Belluno, in ž njim Komela. Razaajala je takrat huda kolera in mnogo gojencev je umrlo zaradi nje. Komel sam je zbolel v gradu bellunskega škofa; pa njegova krepka narava, pomoč skrbnega zdravnika in posebno oskrbovanje človekoljubnega duhovnega pastirja ga je ohranilo v življenju.

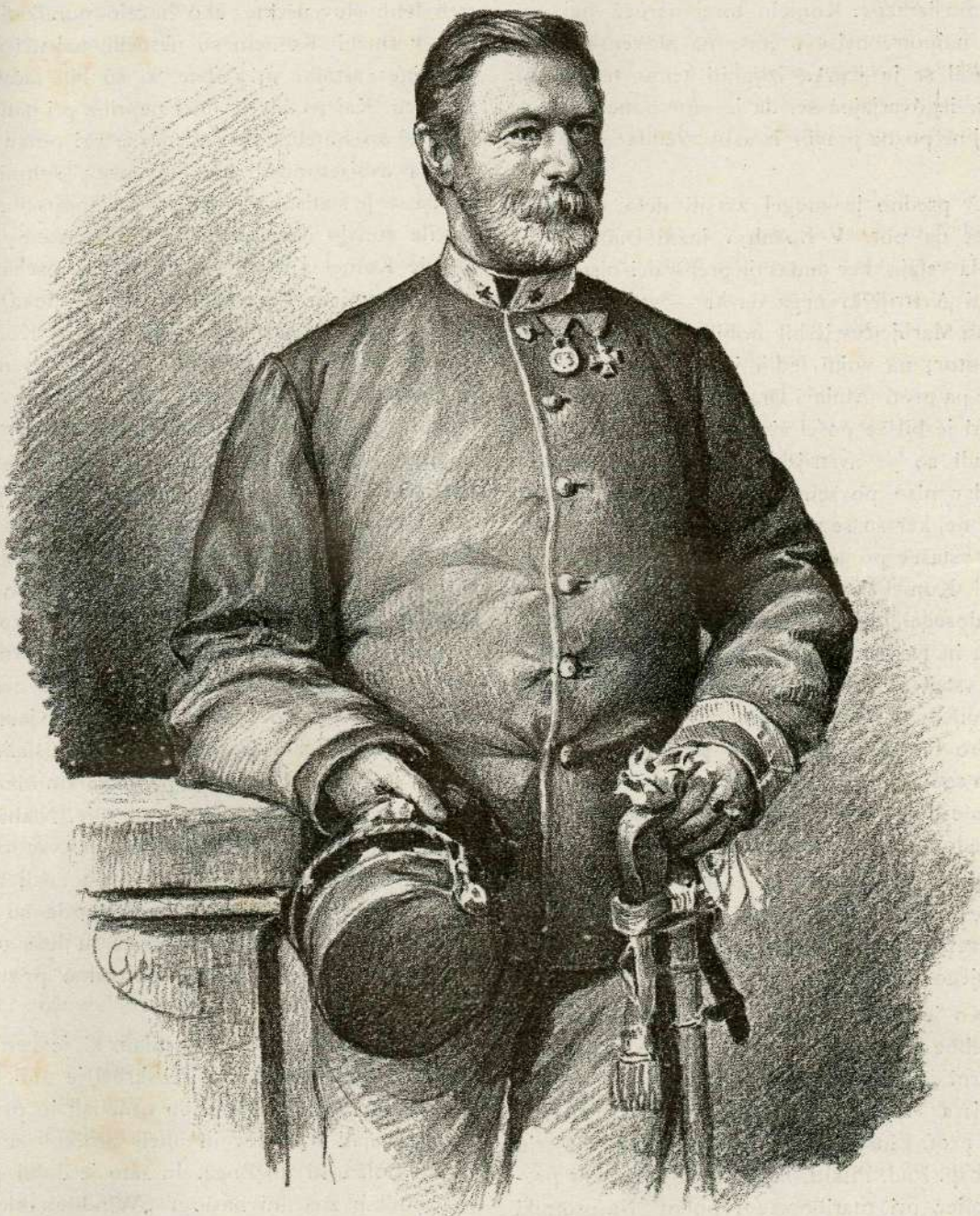
Dné 20. kimovca l. 1858. je bil Komel imenovan poročnikom II. razreda in premeščen v Olomuc k pešpolku Veliki knez Mihael ruski št. 26. Potoma je obiskal svoj rojstveni kraj Solkan. Jako se ga zveselé stariši in bratje s sestrami, ponudijo mu denarno pomoč, če je potrebuje. A Komel jih zahvali za to, češ da si je z učenjem po hišah v prostih urah prihranil 400 gld. med tem, ko so se drugi kratkočasili po kavarnah in krčmah.

Leta 1859. so se na Laškem zopet prikazovali vojni oblaki. Komel je moral v Videm, da vodi v Olomuc iz dopusta pozvane vojake in rezerviste. Po bitki pri Magenti, kjer je skupna laška in francoska vojska premagala avstrijsko, sklenil se je mir v Villafranki. Komel je prišel na Dunaj k prvemu bataljonu, kjer je ostal do leta 1863., ko je bil premeščen s celim polkom v Budejevice, prijazno mestece na južnem Češkem. Od tod so ga prestavili v trdnjavo Terezin (Theresienstadt) kot nadzornega častnika k tako zvani 4. kompaniji vojaškega reda. Služba ta je bila sitna, vendar je bil Andrej ž njo zadovoljen. Pa na sv. večer l. 1864. je bil imenovan nadporočnikom.

Leta 1865. se poroči z gospico Ido, jedino hčerjo dež. sodiškega svetnika Rössl-a v Dunajskem Novem mestu. A ni se dolgo veselil družbinske sreče. Prusi so napovedali vojsko l. 1866., ki je bila za Avstrijo jako nesrečna. V Nikolsburgu se je sklenil mir in plačati nam je bilo treba 20 milijonov vojne odškodnine,

Lahom pa, četudi so bili popolnoma tepeni pri Custozi in Visu, — odstopiti Beneško. Za nekaj mesecev je bil Komel premeščen v Ustje na

Labi (Aussig) in od tod v Ostrogon (Gran) na Ogersko, kjer je prevzel poveljništvo 16. kompanije svojega polka.

Andrej Komel pl. Sočebran. (Narisal Jos. Germ.)

Leta 1868. je zopet premenil bivališče; šel je v Celovec h koroškemu polku barona Marojčić št. 7. Dobil je med vojaki nad trideset odstotkov Slovencev, ki so se pa morali vežbati

le v nemškem jeziku. Komel jih začne učiti v materinem jeziku, da dobi sposobnih domačinov za potrebne šarže. Predniki so opazili ravnanje Komelovo in kmalu tudi odobravalji zaradi

ugodnih uspehov. Vrhovni poveljnik baron Marojčič priporoči sam častnikom, naj po Kovelovem vzgledu vežbajo vojake v materinščini. Seveda so se izgovarjali, da nima ta jezik potrebnih izrazov. Komelu torej naročé, naj preloži najpotrebnejše uredbe na slovenski jezik. Izkušal se je izprva izogniti temu težavnemu delu, izgovarjajoč se, da je sam ponemčen, da torej ne pozna pravih izrazov; vendar se je lotil dela.

A predno je mogel zvršiti delo, moral je zopet na pot. V Bokah v južni Dalmaciji je počila vstaja, ker ondašnji prebivalci niso hoteli dajati Avstriji krvnega davka — vojakov. Polk baron Marojčičev je bil mobilizovan in je odrinil v Kotor; na vojni ladiji je prišel v Rizan, čez goré pa proti trdnjavi Dragelju, da reši posadko, kateri je bil že pošel živež. To je tudi dosegel. Četudi so se avstrijske čete hrabro bojevale, vendar niso povsem premagale vstašev, zlasti zato ne, ker so se poveljniki dogovarjali z voditelji vstašev po tolmačih in ne v domačem jeziku. Komel je pomagal kot posredovalec in res dosegel, da so se županije Vranovič, Poberja in Kovači udale brez prelivanja krvi. Konec vstaji je naredil fcm. baron Rodič, kateri je ljudem v materinščini dopovedal, kako nemodro bi bilo ustavljati se postavni vladi; na to so se ljudje udali. Komel je dobil nalogo, da odvede dopustnike in rezerviste v Celovec, kjer je nadomestoval častnika dopolnilnega okraja.

Ko se je Komel bojeval v Bokah, zadela ga je bridka izguba: umrl mu je ljubi oče v rojstvenem kraju Solkanu. To je bil hud udarec za njegovo srce.

Ko je v Celovcu živel v miru, spisoval je potrebne učne knjige za slovenske vojake. V tiskarni družbe sv. Mohorja je izšel prvi zvezek: „Bojna služba“. Rokopis je dal v pregled pok. prof. Einspielerju, župniku Matiji Majarju in gosp. Rad. Puklu, ki je služil tačas kot prostovoljec pri mariborskem polku. Nasprotniki so pač porogljivo zabavljali, češ da ta jezik ni potreben pri polku Marojčičevem. Toda višja gospóda je blagohotno vsprejela to delce, in nadvojvoda Albreht pa c. kr. državni vojni minister, baron Kuhn, sta pismeno pohvalila Komela. To mu je dalo srčnost in veselje, da je

pripravil kmalu drugi natisek te knjige. Izdal je državni vojni minister tudi ukaz, naj se vsi častniki celovškega polka, kjer je več nego dvajset odstotkov slovenskih vojakov, naučé v treh letih slovenščine, ako hočejo pomikati se više v službi. Komelu so naročili, naj uči slovenščine častnike in kadete, ki so bili tačas v Celovcu. Kaj pa, da je imel neprikljub pri nauku. Najprej so hoteli dokazati, da se pri polku ne nahaja dvajset odstotkov Slovencev, sumničili so, da se je statistika o tem nalašč popačila in skrčila število Nemcev v prid Slovincem, da občuje Komel s politično nevarnimi osebami, n. pr. Andrejem Einspielerjem itd. A dokazalo se je, da je vse laž in obrekovanje, in Komel je dobil zadoščenje. Dogodilo se je, da je neki poveljnik, ki je imel nadzirati učenje, rekel očitno: „Trebalo bi bilo poprej pozvedeti, ali je sposoben slovenski jezik za nauk gospodov častnikov.“ Na to pa mu je odgovoril nadporočnik Komel: „Tukaj nismo za to, da bi pozvedovali, ali je jezik slovenski za nauk sposoben ali ne; to stvar naj odločijo drugi. Naša sveta dolžnost pa je, da natančno in vestno izpolnjujemo višja povelja, pa se tudi, kolikor moremo, hitro naučimo slovenščine, ki je drugi polkovni jezik.“ Slovenski vojaki-dijaki in enoletni prostovoljci so ga zato resnično čislali.

L. 1872. je bil Komel imenovan stotnikom II. razreda ter poveljnikom 16. stotnije. Nadziral je podčastniške izobraževalne šole in vse one vojake rezervne komande, kateri niso znali niti čitati, niti pisati. Prizadeval se je, da so se učili na podlagi materinega jezika in je s tem dosegel dober uspeh, kar so pohvalno priznavali tudi predniki.

Ker je bil sam dober kristijan, ki je vestno opravljal krščanske dolžnosti, skrbel je tudi, da so vojaki njegove stotnije ob nedeljah in praznikih zahajali v cerkev in imeli priliko izpolnjevati dolžnosti do Boga. In zato je dobil pri nasprotnikih značilni naslov: „Windisch-klerikaler Hauptmann“. Jako nespametno in nesrečno je dandanes ravnanje onih, ki takoj zaničujejo in celó zmerjajo one, ki hočejo izpolnjevati krščanske dolžnosti.

Štiri leta potem je postal stotnik I. razreda in bil premeščen kot poveljnik osme kompanije

v Inomost. Udeležil se je ondi vadbenega potovanja ob bavarski meji, in povrnivšega je izvolil častniški zbor udom častnega sveta, kateri je razsojal častniške stvari za Tirolsko in Predarelsko. Z Najvišjim sklepom z dné 30. vinotoka leta 1879. je podelil svetli cesar Komelu plemstvo in s tem častno besedo „plemeniti“ z naslovom, ki si ga je sam izbral, „Sočebčan“, zaradi tega, ker je že l. 1848. kot izprašan učiteljski pripravnik branil bregove reke Soče blizo Plavij proti laški vojski.

Pri nekem jahanju je padel raz konja; zaradi tega je začel bolehati na živcih. Dobil je dopust in se nekaj časa zdravil v Radegundu pri Gradcu. Kmalu je ozdravel in prevzel poveljništvo dvajsete stotnije v Celovcu. Že l. 1883. pa je bil zopet premeščen k moravskemu polku Nadvojvoda Karol št. 3. v Kromeriž, kjer je bil jako zadovoljen in se naučil do dobra tudi češkega jezika. V obče mu je znanje jezikov koristilo prav mnogo in sicer — slovanskih jezikov. Iz tega spoznajo lahko naši vojaki, da si s slovanskimi jeziki odpirajo vrata do višjih stopinj in boljših služb. Leto pozneje so ga postavili za etapnega poveljnika železniške postaje v Olomucu. Leta 1883. in 1884. se je udeležil velikih vojaških vaj, in Njegovo Veličanstvo ga je milostno pohvalilo za dobro vodstvo čete. Ko je meseca malega srpana l. 1885. odhajal iz Kromeriža, napravili so mu častniki pešpolka Nadvojvoda Karol, lovstva in domobranstva, sijajen banket; v znamenje ljubezni in spoštovanja, katero si je bil pridobil pri vseh, dvignili so ga na rame ter nosili po dvorani. Pri odhodu so ga spremili vsi garnizijski častniki na kolodvor, kjer so se najsrčneje poslovili od njega in družine.

Če vračunamo vojna leta, služboval je naš Komel nad štirideset let zmerom delaven, zmerom poln življenja. Zato je prosil, da bi ga umirovili. Njegovo Veličanstvo svetli cesar mu je podelil povodom umirovljenja meseca sušca l. 1886. značaj majorja ad honores (t. j. častnega majorja). Sklenil je, da preživi svoja mirna leta v Gradcu; tu se je nastanil s soprogo in hčerjo.

Kakor je bil udan svojemu stanu, udan svojemu cesarju, tako je ljubil tudi svojo slovensko domovino in njen jezik; za domovino

je delal tudi v pokoju še do konca življenja. Kakor čebela marljiv je od l. 1872. skoro leto na leto svojim sobojnikom v prid in v čast slovenskemu narodu priobčeval knjige, katere so sploh pripoznavali kot jako rabne in dobre. Navedemo jih na kratko tu-le:

1. *Poljna služba, raztreseno vojevanje.*
2. *Bojna služba.*
3. *Priloga k bojni službi.*
4. *Službovnik za c. kr. vojništvo.* I. del.
5. *Službovnik za c. kr. vojništvo.* II. del.
6. *Službovnik,* slovensko-nemško. II. del.
7. *Službovnik.* III. del.
8. *Garnizonska in stražna služba.*
9. *Slovnica vojaška.* I. knjiga.
10. *Slovnica vojaška.* II. knjiga.
11. *Nova puška,* slov.-nemško.
12. *Werndlova puška.*
13. *Pouk o zemljišči.* I. izdaja.
14. *Pouk o zemljišči.* II. izdaja.
15. *Osnova vojstva.*
16. *Službeni reglement.*

S temi knjigami je polajšal učenje slovenskim vojakom. Pošiljal jih je po širnem Slovenskem, da se razpečajo na korist dobri stvari. Žal, da je le malo hvale prejel za to. Veliko so ga stale duševno in gmotno, a — obležalo jih je mnogo neprodanih in tudi za odposlane ni dobil vsega plačila.¹⁾

Komel je služil skoro po vseh kronovinah in deloval sedaj kot četni častnik, sedaj v posebnih vojaških zavodih kot učitelj, nadzorni častnik v vseh šaržah od prostaka navzgor, a predstojniki so bili vedno ž njim zadovoljni. In podložniki? Tudi teh ljubezen in spoštovanje si je znal pridobiti, ker je imel zanje vedno čuteče srce ter jih vsodbujal h kreposti, pomagal jim, da so se pridno učili in omikovali. Seveda je imel tudi nasprotnike — kdo jih neki nima? Zlasti oni so mu bili neprijazni, katerim tičji že v srcu srd in nevolja do vsega, kar je slovenskega in — krščanskega. A strašil se jih ni, in zaradi njih ni popustil svoje krščanske in narodne zavesti. Naslove pismom je vselej narejal v slovenskem jeziku, rabil je — kadar je le mogel — slovensko-nemške

¹⁾ Morebiti se bodo sedaj dotičniki spomnili svojega dolga in ga vrnili njegovi soprogi-vdovi v Gradcu.

poštne tiskovine. Ker so nekateri poštni uradniki v Celovcu ob sprejemu delali ovire, pri-tožil se je pri poštnem upraviteljstvu, pri poštnem ravnateljstvu v Gradcu, da, celó pri trgovinskem ministerstvu, in dobil je dovoljnega zadostila in pravice svoji narodnosti. Tudi na potovanju po Slovenskem je na postajah govoril milo materinščino, zato so ga napadali židovski čas-niki. A ostal je zvest!

Vestno je opravljal svoje krščanske dolž-nosti in sam — kakor smo slišali — nagibal pa navajal k temu tudi svoje podložnike. Lep dokaz nabožnega mišljenja je, da je podaril cerkvi Matere Božje na Sveti gori pri Gorici ubrane zvončke pri božji službi s svojim vre-zanim imenom. Še dandanes se rabijo v tej cerkvi pri velikem oltarju. Kot rojen bližnji sosed te božje poti je rad prihajal v to slavno Mari-

jino svetišče, pa tukaj vselej molil prav vspod-budno in se vèdel ponižno.¹⁾ Vdeleževal se je vseh dobrodelnih naprav in podpiral kot ud mnogo slovenskih družb. Družbi sv. Mohorja je bil dosmrten ud.

Andrej Komel pl. Sočebčan je umrl dné 12. listopada l. 1892. v Gradcu za rakom na jetrih, star 64 let. Ostal je bistrega duha in uma do zadnjega trenutka, umrl kot veren kato-ličan, in 14. listopada so ga pokopali z vojaško svečanostjo, v spremstvu obilo rodoljubov, zapu-stivšega v mnogih, mnogih srcih hvaležen spo-min, na pokopališču sv. Petra v Gradcu. V miru počivaj, blagi avstrijski in slovenski vojak! Tvoji vzgledi pa naj vnemajo rojake, da hodijo po Tvojih stopinjah!

¹⁾ Prim. „Slovenec“ štev. 270., l. 1892. Listek.

Sotrudnikom „Dom in Svet“-a.

Pozdravljeni, bratje po krvi,
Sorodni po duhu, po deli,
Ki delate zdaj in ki prvi
Za list ste se živo razvneli!
Pozdravljam te, list plemeniti, razvnet,
Ki kažeš nam dom in odpiráš nam svet!

Veselja zažiga občutek
Slovskega lista mi knjiga;
V molitvi rojeni osnutek
Do zgradbe velike se dviga,
Gospod podeli naj mu rast in oblast,
Saj Njemu se dviga in domu na čast!

Zasije nam lepša bodočnost,
Napočita pokoj in zloga,
Saj pridnost, ljubezen, odločnost
Sotrudnikov spremlja vsakoga.
Zatorej pozdravljam sotrudnikov krog:
Za vzvišeno delo nagradi vas Bog!

„Napredek“ — slobodna beseda
Odmeva naj v šumnem prepiru!
Umetalnost lepa in veda
Živita naj v zlogi in miru!
Kot zvezdi obzorja sijajta na boj,
Sovražnikov hudih odganjajta roj!

Nikdar do svetišča modrice
Vihar se strastij ne pririni,
Napuha, zavisti, krivice —
Nje pravi bojé se naj sini!
Ljubezen jih vodi in geslo veljaj:
Ne sodi, da sojen ne bodeš kedaj!

Anton Medved.

Silvestrova noč:

Po hribih se in dolih bliska sren,
Na nebu lunin zrè pogled meglen,
Po oknih mraz čarobno rože spleta,
Obhaja človek noč poslednjo leta.

To hipi so svečani. — Živo duh
Odpira in zapira vid in sluh;
Zavesa se noči pred njim odgrne,
Na sliko s čudom se okó obrne.